

Driestar *onderwijsadvies*

TALENT IN ONTWIKKELING

Ervaringen delen

Onderzoeksverslag van een opvoedingskring

April 2010

P.M. van der Gouwe-Dingemanse Msc

Voor verwijzing

Gouwe-Dingemanse, P.M. van der, (2010). *Ervaringen delen. Onderzoeksverslag van een opvoedingskring*. Gouda: Driestar educatief.

Inhoudsopgave

1 - ONDERZOEK NAAR DE OPVOEDINGSKRING	3
1.1 - HET ONDERZOEK	3
1.2 - THEORETISCH KADER	4
1.3 - METHODEN EN TECHNIEKEN.....	5
2 - DE DEELNEMERS EN HUN GEZINNEN.....	6
3 - KWALITEIT VAN DE OPVOEDINGSKRING	7
3.1 - HET HELE TRAJECT	7
3.2 - DE INHOUD VAN DE BIJEENKOMSTEN.....	8
3.3 - DE ROL VAN DE BEGELEIDER.....	10
4 - UITWERKING OP DE DEELNEMERS	11
4.1 - UITERST TEVREDEN.....	11
4.2 - ALLERLEI LEERERVARINGEN EN VERANDERINGEN.....	12
4.3 - EN NU VERDER	13
5 - CONCLUSIE	14

1 - Onderzoek naar de opvoedingskring

1.1 - Het onderzoek

Probleemstelling en achtergrond

Uit een grootschalig onderzoek onder christelijke ouders blijkt dat vrijwel alle ouders opvoeden een moeilijke taak vinden en dat er veel behoefte leeft om meer te leren rondom bepaalde onderwerpen, waarbij omgaan met moeilijk gedrag er uit springt. Vooral reformatorische ouders in tegenstelling tot gereformeerde ouders, hebben een leerwens waar het gaat om communiceren met kinderen, over gevoelens en over God en Zijn dienst. Rondom specifieke onderwerpen van christelijke opvoeding, zoals seksuele vorming, mediaopvoeding en geloofsopvoeding spelen veel vragen, opnieuw met name bij reformatorische ouders.

Ouders vinden informatie via een website of gespreksbijeenkomsten voor zichzelf geschikt en verwachten hulp niet alleen van hulpverleningsinstanties zoals Eleos en SGJ, maar ook van scholen, van Driestar Educatief en de kerkelijke gemeente.

Kristien Nys¹ (2008) heeft in België onderzoek gedaan naar de resultaten van een langlopende gesloten opvoedingsgroepen voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Bij de ouders bleken na afloop gunstige resultaten, zoals minder stress, minder ervaren opvoedingsbelasting, verbeterde competenties en verbeterd ouderlijk redeneren rondom opvoeden. Dit laagdrempelige en vraaggerichte aanbod is een mooi voorbeeld van opvoedingsondersteuning aan groepen ouders. Om ouders te ondersteunen in hun opvoedingstaak heeft Driestar Educatief, naar het voorbeeld van Nys (2008), een opvoedingskring gestart en gevolgd met onderzoek, om te zien of dit een goed ondersteunend aanbod is voor ouders en scholen.

Doelstelling en doelgroep

Via een basisschool is de opvoedingskring opgezet: een groep van 12 moeders kwam 8 bijeenkomsten bij elkaar om over opvoeding te praten.

Door de opvoedingskring van begin tot eind te volgen met onderzoek wilden we te weten komen wat de kwaliteit van het product is en wat het uitwerkt bij de deelnemers, zodat besloten kan worden of de opvoedingskring een goed en zinvol ondersteuningsproduct richting ouders vanuit scholen en Driestar Educatief is.

De doelgroep van de opvoedingskring is als volgt geformuleerd: Moeders van een christelijke basisschool die graag met andere moeders in gesprek willen over opvoeden, die regelmatig vragen hebben over het omgaan met kinderen en hun eigen opvoedingshandelen willen versterken om sterker te staan in de toekomst.

Onderzoeksvragen

Hoofdvraag

Is de opvoedingskring een kwalitatief goed en zinvol ondersteuningsproduct richting ouders vanuit scholen en Driestar Educatief?

Deelvragen

1. Wat is de kwaliteit van de opvoedingskring?
  - a. Hoe verliep het traject van werving, uitvoering en evaluatie?
  - b. Was de inhoud van de opvoedingskring vraaggericht, perspectiefbiedend en contextbewust?
  - c. Was de rol van de begeleider faciliterend, reflectie-stimulerend en informatie-toevoegend?
2. Welke uitwerking heeft de opvoedingskring op de deelnemers?
  - a. Zijn de deelnemers tevreden over de opvoedingskring?
  - b. Welke leerervaringen hebben de deelnemers opgedaan?
  - c. Welke veranderingen zijn er bij de deelnemers naar aanleiding van de opvoedingskring?
    - i. Beleving van opvoedingssituatie
    - ii. Beleving van kindgedrag
    - iii. Vertrouwen in eigen kunnen
    - iv. Sociaal netwerk
  - d. Hoe gaan de deelnemers verder na de opvoedingskring?

¹ Nys, K., (2008). *Ouders in perspectief. Theoretische onderbouwing en evaluatie van vraag- en perspectiefgericht opvoedingsondersteunend groepswork met maatschappelijk kwetsbare gezinnen*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

1.2 – Theoretisch kader

Ecologisch denkkader en reflectie

Wat betreft de theorie achter de opvoedingskring sluiten we ons aan bij de uitgebreide beschrijvingen van Nys (2008). Zij beschrijft het ecologisch denkkader dat opvoeden niet ziet als geïsoleerd gebeuren, maar juist ingebed in een ruimere maatschappelijke context. Vandaar dat het van belang is bij de gesprekken in de opvoedingskring ook de bredere gezins- en maatschappelijke context te betrekken en aandacht te hebben voor die contextfactoren. Dat gebeurt door samen na te denken over wie men als ouder is en wat de eigen opvoeding hiermee te maken heeft. Rekening houden met de context van de deelnemers houdt ook in dat ze mede vorm kunnen geven aan het programma.

Naast het ecologisch denkkader is voor Nys (2008) de *empowerment*-gedachte belangrijk. Kerngedachte is dat mensen de gelegenheid moeten krijgen om hun eigen capaciteiten en bronnen te ontwikkelen en/of te versterken. Op basis van een leerproces door persoonlijke ervaringen kan men inzicht krijgen in de eigen mogelijkheden om het opvoeden te versterken. Daarvoor wordt tijdens de opvoedingskring een leeromgeving gecreëerd. Moeders leren in het gesprek zelf te reflecteren op hun handelen en oplossingen te zoeken.

Reflectie, ofwel het pedagogisch perspectief nemen, krijgt vorm door ervaringen met elkaar te delen en van elkaar te leren begrijpen. De groepsbegeleider probeert daarnaast verhalen te overstijgen en vanuit verschillende perspectieven te bezien.

Vertrouwen in eigen kunnen

Het vertrouwen in hun eigen is een belangrijke basis voor het opvoedingshandelen, volgens Bandura² (1997). Eind jaren '70 lanceerde Bandura het concept *self-efficacy* als onderdeel van zijn sociaal-cognitieve theorie. Andere onderzoekers dan Bandura hebben het concept *self-efficacy* op het domein van opvoeden toegepast. Onder *self-efficacy* wordt verstaan: de ideeën die een ouder heeft over de eigen capaciteiten om opvoedingstaken te organiseren en uit te voeren.

Bandura³ (1995) noemt vier belangrijke bronnen voor de opbouw van *self-efficacy*. Namelijk (1) eigen succeservaringen, (2) plaatsvervangende ervaringen door het zien van andermans ervaringen, (3) overtuiging door anderen door middel van complimenten en (4) fysiologische en affectieve staat, zoals gevoelens van stress en spanning. Een opvoedingskring kan via al deze vier bronnen helpen bij het versterken van het gevoel van eigen kunnen, ofwel de *self-efficacy*. In het onderzoek wordt daarom ook stilgestaan bij het vertrouwen van de moeders in de eigen capaciteiten.

---

² Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: Freeman.

³ Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

1.3 - Methoden en technieken

Deelnemers

Via de koningin Wilhelminaschool in Hardinxveld-Giessendam hebben alle oudste kinderen van gezinnen een uitnodigende folder ontvangen voor hun moeder. Middels een antwoordstrookje konden moeders zich aanmelden en uit de aanmeldingen is willekeurig een groep van twaalf moeders gekozen voor deelname aan de opvoedingskring.

Kwalitatief onderzoek

Omdat we te maken hebben met een relatief kleine groep ouders (12) zal het een grotendeels kwalitatief onderzoek zijn naar de beleving van de deelnemers en groepsbegeleider, aangevuld met groepsobservaties en informatie van derden, zoals de ervaring van de vaders uit de gezinnen.

Meetinstrumenten: vragenlijst, groepsobservaties en interviews

Voorafgaand aan de bijeenkomsten hebben alle moeders een uitgebreide vragenlijst ingevuld over hun verwachtingen van de opvoedingskring, de gezinssituatie, opvoedingssituatie, vertrouwen in hun eigen opvoeding en steun uit het sociaal netwerk (zie bijlage 1). De items zijn mede gebaseerd op de meetinstrumenten die Nys (2008) voor haar proefschrift heeft gebruikt.

In het interview na de bijeenkomsten (zie bijlage 3) is uitgebreid gesproken over de tevredenheid en ervaringen van de deelnemers, om deelvraag 1 te kunnen beantwoorden. De groepsbegeleider heeft na afloop van de opvoedingskring ook vragen beantwoord. En als laatste bieden ook de observaties tijdens de bijeenkomsten input om deelvraag 1 te kunnen beantwoorden (zie bijlage 2).

De vooraf ingevulde vragenlijst diende ook als basis voor het interview na afloop van de bijeenkomsten, waarin teruggevraagd werd naar de verwachtingen en naar eventuele veranderingen naar aanleiding van de opvoedingskring. Met deze informatie wordt deelvraag 2 beantwoord. Ook de groepsbegeleider en andere mensen uit de omgeving van de moeders, in de meeste gevallen de vader, zijn geïnterviewd over de uitwerking van de opvoedingskring (zie bijlage 4).

Beperkingen

Door de kleine groep is kwalitatief onderzoek noodzakelijk en kunnen geen causale relaties aangetoond worden, ook omdat niet gewerkt wordt met een controlegroep die niet deelneemt aan de opvoedingskring.

2 - De deelnemers en hun gezinnen

De moeders

Twaalf moeders deden mee met deze opvoedingskring. De leeftijd van de deelnemende moeders is gemiddeld 35, variërend van 29 tot 43 jaar. Hun echtgenoten zijn gemiddeld 38 jaar oud, variërend van 30 tot 48. In één gezin is na een echtscheiding geen vader meer in huis.

De gezinnen hebben gemiddeld 4 kinderen. De helft van de moeders (6) heeft vier kinderen. Twee moeders hebben 6 kinderen, drie moeders hebben drie kinderen en één moeder heeft 2 kinderen.

Wat betreft opleiding is er weinig diversiteit. Tien moeders hebben een MBO-achtergrond en 2 moeders hebben een HBO-opleiding afgerond. Bij de vaders hebben eveneens 9 mannen een MBO-diploma, 2 hebben een LBO opleiding of voortgezet onderwijs, en één heeft een HBO-opleiding.

In 7 gezinnen werkt alleen de vader buitenshuis, in 5 gezinnen heeft (ook) de moeder een deeltijd baan buitenshuis.

De deelnemers komen uit vijf verschillende kerkgenootschappen, te weten Christelijk gereformeerd (1), Gereformeerde Gemeenten (5), Hersteld Hervormd (1), Oud Gereformeerde gemeenten (2) en de Protestantse Kerk in Nederland (3).

De echtgenoten van de moeders stonden allen positief tegenover deelname van hun vrouw aan de opvoedingskring. 'Je kunt van elkaar leren, ieder z'n vragen, ieder z'n tips'. 'Ik zei vanaf het begin: dat is iets voor jou'.

De gezinnen

Vanuit de vragenlijsten krijgen we een goed beeld van de gezinnen. Wat de opvoedingssituatie betreft, is bijna de helft van de moeders best tevreden. De andere helft rapporteert ook wel problemen in het gezin, ziet de opvoeding als een zware verantwoordelijkheid of heeft vaak geen plezier in het opvoeden.

Zo varieert ook het vertrouwen in zichzelf als opvoeder. Enkele moeders laten merken dat ze opvoeden lastig vinden, opzien tegen de toekomst en niet het gevoel hebben controle te hebben. Andere moeders zijn juist tevreden over hun eigen handelen.

Over het gedrag van hun kinderen kunnen alle moeders wel leuke momenten beschrijven waar ze van genieten. Evengoed worden voorbeelden van negatief of lastig gedrag gegeven. Bij enkele moeders roept dit lastige gedrag veel vragen op. Zij vinden het moeilijk te weten wat het goede is en om het kind te accepteren zoals het is.

Over het algemeen vertellen de moeders genoeg steun om zich heen te hebben. Bij de meesten is dat in elk geval hun man, waar ze veel mee delen. Ook worden (schoon)moeders, zussen en vrienden regelmatig genoemd. Enkele gezinnen hebben al andere hulp van buitenaf (gehad) in het gezin.

De verwachtingen en vragen

De redenen die de moeders noemen om mee te doen aan de opvoedingskring zijn onzekerheid en vragen over de eigen opvoeding (6 moeders) of gewoon het willen delen van ervaringen en zorgen (5 moeders).

De moeders verwachten allemaal veel ervaringen uit te kunnen wisselen en tips en handvatten mee te krijgen voor het dagelijks opvoeden. De professionele begeleiding daarbij is voor de moeders ook belangrijk. Ze verwachten daarvan nieuwe inzichten en handreikingen.

Een verwachting van een moeder: 'van onzekerheid naar vastberadenheid'.

Wat betreft onderwerpen worden vooral grenzen stellen, regels, gehoorzaamheid, consequent zijn vaak genoemd om aan bod te laten komen. Ook praten met kinderen, gewetensvorming en godsdienstige vorming worden genoemd.

3 - Kwaliteit van de opvoedingskring

3.1 - Het hele traject

Actieve werving

Na afstemming en overeenkomst met de koningin Wilhelmina-school in Hardinxveld-Giessendam is aan alle oudste kinderen een eenvoudige folder meegegeven voor hun ouders. Deze folder was nadrukkelijk gericht op moeders. In de folder werd de opvoedingskring aangeboden en uitgelegd, samen met het onderzoek dat er voor deze eerste keer bij hoort.

Van de ongeveer 250 gezinnen kregen we 77 antwoordstrookjes terug, waarmee 20 moeders zich aanmelden, en 57 aangaven niet mee te willen doen. De belangrijkste reden om niet mee te doen was geen tijd, of geen mogelijkheden op het genoemde tijdstip. Een deel van de moeders vindt het voor haar gezin niet nodig.

Uit de aanmeldingen werden willekeurig 12 moeders geselecteerd voor deelname. De overige acht moeders werden telefonisch afgebeld met uitleg over de willekeurige selectie. De kosten werden gezamenlijk gedragen door de school en Driestar Educatief, vanwege het pilotkarakter.

Acht bijeenkomsten

In overleg met de school en de deelnemende moeders werden acht bijeenkomsten gepland, waarvan één avond met de echtgenoten er bij. De school zorgde voor de ruimte, koffie en thee en kinderopvang voor de jongere kinderen. Dit werd door de deelnemende moeders bijzonder op prijs gesteld. Voorafgaand aan de bijeenkomsten nodigde de groepsleiders de moeders uit via mail en wees hen op de eventuele thuisopdracht en de agenda voor de nieuwe bijeenkomst. De school ontving ook steeds de agenda, zodat ze betrokken konden blijven.

De groepsbegeleider startte elke bijeenkomst met gebed en een passen Bijbelgedeelte. Ook werd de bijeenkomst afgesloten met gebed. Tijdens de bijeenkomsten was er veel ruimte voor de ervaringen van de deelnemers. Hun concrete dagelijkse vragen kwamen aan bod. De ouders waren enorm betrokken door de voortdurende gesprekken.

De sfeer van de bijeenkomsten was dan ook steeds goed, beschrijven de deelnemers:

'open', 'veilig' en 'gewoon gezellig'.

De groepsbegeleider gebruikt woorden uit dezelfde categorie:

'warm, positief, open en hartelijk'.

De belangrijkste voorwaarde voor het slagen van de opvoedingskring was voor haar het 'creëren van een sfeer van vertrouwen en veiligheid'. Dat is haar duidelijk gelukt.

Door de vele ruimte voor gesprek werden er behalve powerpointpresentaties weinig andere werkvormen gebruikt. Er werd regelmatig gewerkt in kleine gespreksgroepjes en elke bijeenkomst werd afgesloten met een opdracht voor thuis.

Positieve opstelling van de deelnemers

Het merendeel van de moeders vond de groep van twaalf groot genoeg en ze hadden het liever niet groter gewild. Twee moeders hadden het niet kleiner gewild en slechts één juist wel.

Gevraagd naar wat de moeders vonden van de deelnemers en groep gaven alle moeders aan dat er veel vertrouwen, veiligheid en openheid was. Verschillen tussen de moeders mochten er gewoon zijn. Iedereen was gelijk en toch zo verschillend.

'Voor iedereen zat er wel iemand bij.'

'Ik ben een luisteraar, maar dan denk ik wel echt mee'.

Er waren moeders met jonge en met oudere kinderen. Met name de ervaring met moeders uit verschillende kerken werd op prijs gesteld. Kerkmuren vielen weg,

'je zit toch allemaal met hetzelfde'.

Ook voor de groepsbegeleider maakten de verschillen tussen de deelnemers de bijeenkomsten boeiend.

Volgens de vaders gingen de moeders altijd met plezier naar de bijeenkomsten toe. De moeders beschreven de betekenis van de andere deelnemers treffend met de woorden:

'saamhorigheid', 'medestrijders' en 'vriendin-achtig'.

3.2 - De inhoud van de bijeenkomsten

Van kennismaking naar diepgang

In de eerste bijeenkomst stond kennismaking centraal. Alle moeders hadden een gezinsfoto meegenomen en vertelden over zichzelf en de kinderen. De vragen werden geïnventariseerd en mogelijke onderwerpen werden opgeschreven. In overleg met de moeders werd steeds het volgende onderwerp bepaald. Aan bod kwamen ondermeer:

- Regels en grenzen stellen
- Godsdienstige opvoeding
- Seksuele vorming
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Rol van vaders en moeders

De onderwerpen die het meeste gewaardeerd werden waren godsdienstige opvoeding en seksuele vorming, respectievelijk 7 en 6 keer genoemd door de moeders.

'Dat we er met zulke verschillende achtergronden toch zo één over kunnen praten! Echt een ontdekking dat ieder toch hetzelfde doel heeft'.

'Vroeg beginnen, daar ben ik nu meer van overtuigd'.

Ook de onderwerpen grenzen stellen en de sociaal-emotionele ontwikkeling werden op prijs gesteld:

'daar kon ik echt wat mee'.

Tweederde van de moeders geeft aan geen bijeenkomst te weten die niet aansprak. Sommigen zeggen dat de eerste bijeenkomsten lastiger waren, de theorie kwam dan niet goed aan bod of de gekozen casus sprak niet aan.

Voor de gehele groep zijn duidelijk de juiste onderwerpen aangeboden.

Groepsobservaties

Uit de groepsobservaties blijkt dat de inhoud van de bijeenkomsten steeds beter werd naarmate het traject vorderde. Met name het bieden van perspectief en aandacht voor de bredere context van het gezin namen toe. De begeleider bood steeds meer ruimte voor actief reflecteren en vond met name in de laatste bijeenkomsten een goede balans tussen de gesprekken en het bieden van nieuwe informatie. Dit evenwicht werd erg op prijs gesteld door de deelnemers.

Gericht op dagelijkse vragen

Vrijwel alle moeders geven aan dat de eigen vragen goed aan bod gekomen zijn, dat de bijeenkomsten gericht waren op hun dagelijkse praktijk en dat er aandacht was voor de eigen ideeën over opvoeding.

'Er was zondermeer heel veel ruimte voor onze eigen vragen en ideeën'.

Slechts enkele moeders plaatsen hier een kanttekening bij, omdat ze bijeenkomsten die ze graag hadden willen volgen, wegens ziekte (van kinderen) gemist hebben.

Gericht op het bieden van perspectief

De moeders voelen zich geholpen door de bijeenkomsten, al is dat wel een groot woord. Ze gebruiken liever woorden als ondersteund, tot nadenken gestimuleerd en (h)erkend. De moeders namen de informatie en handvatten actief mee naar huis:

'Uit school ging ik het gelijk weer proberen.'

De moeders voelden zich het meest geholpen door het delen van ervaringen (7 moeders). Twee moeders noemen de nieuwe informatie. En voor vier moeders is het de combinatie van ervaringen, adviezen en nieuwe informatie.

Vrijwel alle moeders erkennen dat ze gestimuleerd werden om zelf oplossingen te vinden voor probleemsituaties.

'[De groepsleider] kwam nooit gelijk met de oplossingen aan'.

Een enkele moeder vond de ruimte voor eigen ideeën teveel, ze wilde graag meer informatie.

De groepsleider vertelt dat ze door gerichte vragen te stellen, intensief te luisteren en positieve feedback te geven het leerproces van de moeders ondersteunde.

Met aandacht voor de omgeving van het gezin

Er was voldoende aandacht voor de eigen jeugd van de moeders.

'Vooral met seksuele vorming, het rondje over onze eigen seksuele voorlichting'.

Een moeder had er wel dieper op in willen gaan

'hoe werkt je opvoeding door?'

Een andere moeder vond het juist prima zo,

'ik heb geen behoefte om daar verder in te wroeten'.

Aandacht voor de bredere omgeving van het gezin was er niet zoveel. De rol van kerk en school kwamen wel af en toe naar voren. Overigens werd dit ook niet gemist door de moeders. Wel

was er regelmatig aandacht voor de vaderrol, in het bijzonder op de avond waarbij ook de vaders aanwezig waren.

Een avond samen met de vaders

De bijeenkomst met vaders werd zowel door de aanwezige moeders als vaders erg op prijs gesteld.

Ook de groepsbegeleider is enthousiast:

'De avond met vaders vond ik prachtig! Dit mag best twee keer plaatsvinden.'

De gesproken vaders vonden eigenlijk allemaal de bijeenkomst met vaders erbij leerzaam en boeiend.

'Een heel nuttige rijke ervaring',

'Een heel fijne avond met een zelfde gevoel, door wat je samen deelt'.

Eén vader had meer informatie en bagage of tips verwacht op deze avond. Twee vaders die niet aanwezig waren hadden er ook geen behoefte aan. Enkele vaders zouden wel vaker mee willen met hun vrouw, of in elk geval met andere vaders in gesprek gaan over opvoeding. Voor de rest van de vaders was één keer genoeg.

Een impressie

De 5e bijeenkomst is gepland op een avond, zodat de moeders hun echtgenoot mee kunnen nemen. Negen echtparen waren aanwezig. Al tijdens het kennismakingsrondje langs de vaders, valt direct op dat de mannen komen om *'iets op te steken'* en niet met name om ervaringen en vragen te delen, zoals de moeders vaak aangeven.

De meeste mannen hebben van hun echtgenotes al de verhalen over eerdere bijeenkomsten gehoord en openheid is er dan ook al snel. *'Wat we hier aan elkaar vertellen, zou je niet op een verjaardag horen.'*

De vaderrol

Alle echtparen hebben de bijeenkomst voorbereid door voor één dag de taken van moeder en vader op een rij te zetten en enkele prikkelende stellingen te bespreken. We zijn het met elkaar eens dat vader en moeder niet alles hetzelfde hoeven te doen, maar dat onderlinge afstemming en steun wel heel belangrijk zijn. Kinderen merken de verschillen gauw en maken daar graag gebruik van. Enkele echtparen herkennen de stelling *'moeder steunt en vader stuurt'* wel in hun gezin. Moeders gaan vaker in gesprek en vaders hebben eerder een houding van *'gewoon luisteren nu'*. Toch heeft ieder ouderpaar zijn eigen evenwicht, *'je vult mekaar aan'*.

Verder zijn vaders belangrijk in het gezin als goed voorbeeld en als liefdevolle echtgenoot. Kinderen moeten merken dat vader en moeder van elkaar houden, al lijken pubers dat niet meer leuk te vinden.

Godsdienstige opvoeding

Wat betreft de priesterrol van de vader werden openhartig ervaringen gedeeld. Verschillende mannen geven aan het hardop bidden lastig te vinden. Formuliergebeden worden ook gebruikt, *'wat persoonlijks erin leggen is moeilijk'*. In enkele gezinnen dragen de kinderen punten aan voor het gebed of mogen ze zelf hardop bidden voor of na de maaltijd.

Complimenten

Gedurende de avond zijn we getuige van de leuke omgang tussen man en vrouw. Een man geeft ruiterlijk toe *'mijn vrouw is opvoedtechnisch beter'*, hoewel de vrouw het daar niet mee eens is. Ook moeders complimenteren hun man: *'Jij bent heel creatief en de kinderen komen dan ook naar jou toe. Dat vind ik echt leuk om te zien'* of *'Jij zegt dan gewoon hoe het zit'*. De vaders geven na afloop aan dat ze het een fijne avond vonden. *'Ik snap nu wel dat jullie het goed hebben met elkaar'* reageert een vader.

3.3 - De rol van de begeleider

Veiligheid en gelijkheid geboden

De moeders zijn in de interviews vol lof over de groepsleider. Vooral haar kennis en ervaring werden op prijs gesteld en de openheid, het respect, invoelen en meeleven worden gewaardeerd. \

'Ze stond echt niet boven je'

'Ze ging echt naast ons zitten, letterlijk en figuurlijk'.

De groepsleider zelf voelde zich ook

'veilig, één met hen'.

De faciliterende rol heeft de begeleider uitmuntend op zich genomen. Dit blijkt ook uit de groepsobservaties met hoge scores op de relatie met de deelnemers, het waar mogelijk versterken van capaciteiten en niet dominant zijn.

Leidend en sturend als coach

Vrijwel alle moeders beschrijven haar rol met name als sturend en leidend (9 moeders), vijf moeders benadrukken ook het luisteren en afstemmen en twee moeders noemen daarnaast het stimuleren om zelf te praten.

'Ze daagde je echt uit'.

Daarmee was de rol van de groepsleider ook duidelijk reflectie-stimulerend. Uit de groepsobservaties blijkt dat er in de latere bijeenkomsten meer aandacht was voor het reflecteren op de eigen opvoedingsideeën en het inbrengen van andere inzichten.

De begeleider zelf beschrijft haar rol met name als die van een coach:

'luisteren, feedback geven, stimuleren tot uiten van gevoelens en het stellen van vragen'. Ze liet de moeder naar binnen kijken door vragen als

'hoe voel je dit zelf?' of 'waarom ervaar je dat als moeilijk?'.

Ook door de moeders steeds op elkaar te laten reageren en ruimte te scheppen om na te denken stimuleerde ze de reflectie van de moeders zelf.

Evenwicht tussen ervaringen en nieuwe informatie belangrijk

Vijf moeders vinden het jammer dat door de vele ruimte voor ervaringen de nieuwe informatie in het gedrang kwam. Wat dat betreft had de groepsbegeleider wat meer leiding mogen nemen,

'een ander zou het misschien wat daadkrachtiger doen'.

Tips geven en adviseren worden ook slechts door twee moeders benoemd bij de rol die de groepsleider uitvoerde. Samen met de kennis en ervaring die de moeders op prijs stellen, blijkt hieruit dat de rol van informatie toevoegen belangrijk is voor de moeders. Uit de groepsobservaties bleek dat niet altijd tijdig andere perspectieven op opvoeding ingebracht werden. Wel bracht de groepsleider haar deskundigheid vaak in, overigens altijd op basis van gelijkwaardigheid.

De groepsbegeleider vertelt dat ze de behoefte aan informatie bemerkte en daar gehoor aan gaf. Door boeken en informatie van collega's kon ze over elk onderwerp voldoende stof aanbieden.

4 - Uitwerking op de deelnemers

4.1 - Uiterst tevreden

Voldaan aan verwachtingen

De opvoedingskring voldeed aan de verwachtingen van negen van de 12 moeders. Twee daarvan geven aan dat het zelfs fijner was dan gedacht. Drie moeders wisten niet goed wat ze moesten verwachten en hebben de opvoedingskring wel op prijs gesteld. Voor de meeste moeders klopte het aanbod ook met wat ze in de folder hadden kunnen lezen.

Voor de helft van de moeders heeft de opvoedingskring voldaan aan de van te voren opgeschreven verwachtingen en eigen doelen. Twee moeders geven aan dat opvoeden gewoon lastig blijft, en voor vijf moeders zijn niet al hun gewilde onderwerpen aan bod gekomen.

Grote tevredenheid

Het rapportcijfer dat de moeders gemiddeld toekennen aan de opvoedingskring is een ruime 8. Eén moeder geeft zelfs een 10 in haar enthousiasme. Vrijwel alle moeders hadden er zin in, als er weer een bijeenkomst gepland stond. Voor twee moeders verschilde dat per ochtend.

Wat de moeders vooral zal bijblijven van de opvoedingskring is de onderlinge openheid en het delen van ervaringen (8 moeders). Ook het nadenken over onderwerpen en de geboden informatie noemen enkele moeders. Hetzelfde geldt voor de groepsbegeleider:

'de open sfeer, de hartelijkheid van de moeders en de mooie gesprekken zal ik onthouden'.

Minpuntjes en moeilijke momenten

Ontevredenheid is er bij acht moeders helemaal niet. Twee moeders vinden het jammer dat we soms te laat begonnen en dat de tijd zo snel voorbijging. Ook de groepsbegeleider noemt de tijd als grootste knelpunt.

Voor enkele moeders kwam er te weinig theorie aan bod en was het jammer als de powerpoint niet helemaal besproken werd.

'Maar daar had ik misschien te hoge verwachtingen van.'

Het verschil in leeftijden van de gezinnen is voor enkele moeders ook een minpuntje, maar de meeste moeders stelden dat juist op prijs.

Drie moeders noemen het begin als moeilijk moment.

'Zaten we daar met allemaal buurvrouwen'.

De moeders zijn overigens niet beschaamd in de veiligheid en openheid van de groepsleden.

Ook wanneer er een moeder huilde of als er andere emoties opspeelden noemen vijf moeders als moeilijk. Gelukkig werd daar door de begeleider en de groep erg goed op gereageerd.

'Dat mocht er ook gewoon zijn'.

Eén moeder noemt het rondje over de eigen seksuele voorlichting als spannend moment. Maar ook dat kwam helemaal goed door de openheid van allen.

4.2 - Allerlei leerervaringen en veranderingen

Veel geleerd

De moeders kunnen allemaal verschillende dingen aangeven die ze geleerd hebben door de bijeenkomsten van de opvoedingskring. Het meest wordt genoemd de vernieuwde bewustwording van de eigen rol, de bevestiging en het relativeren.

'Je laad jezelf weer op.'

'Fijn om te horen dat je er niet alleen voor staat.'

'Relativeren lukt weer meer.'

Verder noemen vijf moeders vooral praktische handvatten, zoals het positief stimuleren van kinderen, het maken van goede regels en grenzen en duidelijkheid. Nieuwe informatie of theorie noemen vier moeders als leerervaring. Vier andere moeders geven aan niet perse nieuwe dingen geleerd te hebben, maar vooral hernieuwde bewustwording van belangrijke zaken.

Zeven moeders geven aan beter inzicht te hebben in de belevingswereld van hun kinderen.

'Hun fantasie, bangheid, spelgedrag en wat er in hen omgaat.'

Vijf moeders wisten daar al veel van en waren daar al op gericht.

De groepsbegeleider zag ook wel dat de moeders veel leerden naarmate de bijeenkomsten vorderden.

'Voornamelijk naar aanleiding van de opdrachten, daar gingen ze echt mee aan de slag.'

'Mooi als ze dan anders naar hun kind gingen kijken en dan merkten dat dingen ook anders liepen.'

Ook merkte ze het aan de reacties van de moeders, 'kleine tussendoortjes', de bemoedigingen of opmerkingen als 'dat had ik net nodig'.

Opvoeding weinig veranderd

Veranderingen in de opvoedingssituatie door de opvoedingskring kunnen twee moeders benoemen.

'Het gaat nu echt beter. Ik kan meer hebben. Juist door de handvatten over grenzen stellen en houden, en niet overal een hoofdzaak van maken.'

'De reacties van mijn dochter maken me zekerder.'

Overigens zijn de meeste moeders 'op zich wel' tevreden met hun opvoedingssituatie, al kan het altijd beter.

Vanwege het klein groepsaantal van twaalf kunnen er geen verbanden gelegd worden tussen de gezinssituatie voordat de opvoedingskring startte en wat de moeders geleerd hebben of wat er in hun gezinnen veranderd is.

Versterkt zelfvertrouwen

Alle moeders geven aan dat de opvoedingskring meer zekerheid en vertrouwen heeft gegeven. Door de ervaringen en tips van andere moeders te horen, kunnen ze gemakkelijker relativeren en voelen ze zich

'minder alleen', 'zekerder', 'rustiger', 'begrepen door anderen'.

'Je hebt allemaal wat, dat geeft zekerheid.'

Het merendeel van de moeders heeft vertrouwen in de toekomst van hun gezin, of getuigt van vertrouwen op God:

'Komt tijd, komt raad'.

'De Heere moet je overal voor bewaren, dat geeft vertrouwen'.

Vijf moeders zien echter ook erg op tegen het onbekende:

'Hoe zal het zijn?'

Alle vaders hebben wel vertrouwen in de toekomst van het gezin, al plaatsen ze daar vrijwel zonder uitzondering een kanttekening bij zoals

'de toekomst blijft onzeker' of 'er blijven wel zorgen'.

Enkele getuigen van het vertrouwen dat God de wijsheid en kracht zal geven,

'je hebt ze van God gekregen, dat geeft ook vertrouwen'.

Probleemgedrag aan bod geweest

Voor de helft van de moeders is het probleemgedrag dat ze van te voren beschreven hadden voldoende aan bod geweest tijdens de bijeenkomsten. Bij de andere helft van de moeders niet, vanwege het missen van bijeenkomsten, het niet durven delen of het niet aan de orde komen van het onderwerp.

Drie moeders geven aan dat naar aanleiding van het volgen van de opvoedingskring het gedrag van hun kind echt veranderd is.

'Het gaat nu beter, vooral door meer positief contact en afleiding.'

Vaders meer betrokken en blijvende contacten

Bijna de helft van de moeders zegt dat ze door de opvoedingskring meer zijn gaan praten met hun man over opvoeding. De vaders beamen dat ook in hun antwoorden

'We hebben wel meer gesprekken over opvoeden',

'Er werden nu onderwerpen aangedragen'.

In de andere helft van de gezinnen werd er al regelmatig over opvoeding gepraat en is daar weinig in veranderd.

Verder is het op het vlak van hun sociaal netwerk weinig veranderd. Behalve dan het feit dat de meeste moeders aangeven dat ze wel wat opgebouwd hebben met de andere moeders uit de kring. Enkele moeders zullen blijvende contacten met elkaar houden en de groep probeert elkaar in mei nog een keer rond een kopje koffie te ontmoeten.

Alle moeders hebben voldoende het gevoel bij anderen terecht te kunnen en drie moeders geven aan nog wel behoefte te hebben aan meer steun.

Wat de vaders vinden

Zes vaders vertellen dat ze altijd veel hoorden van hun vrouw over bijeenkomsten.

'Meestal belde ze wel direct'.

'Hoe het gegaan is, wat je ermee kunt doen'.

Bij vier andere vaders werd er wel wat, maar niet zoveel gedeeld.

'Er kwam niet altijd veel van. Soms kwamen we er terloops nog wel eens op terug'.

Voor de verschillende gezinnen waren er verschillende bijeenkomsten die veel gesprek opleverden, zoals die over seksuele vorming, of over regels en grenzen, maar de meeste ouders kunnen geen bijeenkomst noemen die er uit sprong.

Acht vaders vertellen dat hun vrouw wat aan de bijeenkomsten gehad heeft, twee vaders merken daar niet direct iets van of noemen het *'algemeen vormend'*. Wat de moeders er dan aan gehad hebben verwoorden vijf vaders met herkenning:

'Zowiezo een stuk herkenning' door het 'klankbordeffect van samen ervaringen delen'.

Vier andere vaders richten zich meer op het gedrag:

'Ze kan er beter mee over weg',

'Niet meer zo in een negatieve spiraal blijven zitten'.

Of de opvoedingssituatie door de opvoedingskring veranderd is, kunnen drie vaders niet zeggen, voor vier gezinnen geldt dat wel. Een dochter van 10 vertelt:

'Mama leest nu soms voor uit de kinderbijbel van Zwoferink aan mijn jongste broertje, die heeft ze gekocht. En bij ruzie zegt ze heel rustig dat we moeten stoppen en wordt ze zelf minder boos. Ik luister liever als mama rustig is, dan als ze boos is'.

Volgens de helft van de mannen heeft hun vrouw wel meer vertrouwen in zichzelf gekregen door de opvoedingskring

'Ze voelt zich wat steviger, met wat meer bagage zeg maar',

'Ze is een stukje relaxter, niet makkelijker, maar wel zekerder'.

Drie vaders vinden dat hun vrouw al wel zeker genoeg was.

4.3 - En nu verder

Goede voornemens

Alle moeders hebben goede voornemens om zich verder te verdiepen in opvoeden. De helft heeft naar aanleiding van de opvoedingskring verschillende boekjes aangeschaft of zal nog af en toe in de map kijken.

'Ik ga alles d'r inhouden'.

De andere helft zal andere avonden of bijeenkomsten bezoeken als die aangeboden worden.

'Als er meer is, zal ik dat ook weer volgen'.

Net meer dan de helft van de moeders had nog graag meer bijeenkomsten van de opvoedingskring gehad, de andere vijf moeders vonden het voldoende zo.

Aanbevelingen van de moeders

Alle twaalf de moeders bevelen deze opvoedingskring zeker aan anderen aan. De helft zou het iedereen toewensen, de andere helft vooral aan moeders die onzekerheden of vragen hebben, of ergens tegenaan lopen.

Wat de moeders vertellen:

'Voor iedereen die ervaringen uitwisselen leuk vindt.'

'Je bent niet alleen. Heerlijk om te delen waar je mee zit.'

'Dat je kunt veranderen, dat je een cirkel kunt doorbreken. En het is ook gewoon gezellig.' 'Je wordt onbewust toch uit de sleur gehaald.'

'Vooral ervaringen delen gecombineerd met deskundige begeleiding is de moeite waard'.

5 - Conclusie

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden worden de resultaten hier als volgt samengevat.

Twaalf moeders met diverse gezinnen en uit verschillende kerkgenootschappen deden mee met deze eerste opvoedingskring. Hun echtgenoten stonden er allen positief tegenover. De helft van de moeders ervaart wat problemen in haar gezin of heeft niet zoveel vertrouwen in het eigen opvoeden. Alle moeders verwachten ervaringen en tips te kunnen delen en nieuwe handvatten mee te krijgen bij de opvoedingskring.

Het traject

Voor de opvoedingskring zijn middels een folder actief alle gezinnen van de school benaderd. Moeders konden zichzelf aanmelden. Er zijn acht bijeenkomsten geweest, waarvoor de faciliteiten goed geregeld waren door de school. Tussen de bijeenkomsten door werden de deelnemers via mail op de hoogte gesteld van de volgende bijeenkomsten. De sfeer was erg goed tijdens de bijeenkomsten. Alle deelnemers stelden zich positief op, ondanks de verschillen.

De inhoud

De inhoud van de bijeenkomsten werd vastgesteld in overleg met de deelnemers en was dan ook steeds gericht op de dagelijkse vragen. Met name onderwerpen als grenzen stellen, seksuele vorming en geloofsopvoeding werden op prijs gesteld. De moeders werden steeds gestimuleerd om zelf oplossingen te vinden en voelen zich daardoor geholpen. Er was voldoende aandacht voor de eigen jeugd van het gezin, de vaderrol en de rest van de omgeving. De bijeenkomst met vaders erbij werd zowel door moeders als vaders erg op prijs gesteld. De vaders voelen zich daardoor ook erg betrokken bij de bijeenkomsten.

De begeleider had een belangrijke rol in het bieden van veiligheid. Ze voerde haar leidende en sturende rol vooral uit als coach, naast de moeders. Ze stimuleerde de eigen reflectie, luisterde veel en gaf feedback. Daarnaast was het toevoegen van nieuwe informatie door de begeleider belangrijk voor de moeders. Een goed evenwicht tussen de ruimte voor ervaringen en nieuwe informatie is hierbij belangrijk.

Tevredenheid en leerervaringen

De deelnemers zijn uiterst tevreden over de opvoedingskring. Het heeft voldaan aan de verwachtingen. Met name de onderling openheid en het delen van ervaringen zullen in herinnering blijven. De moeders zeggen veel geleerd te hebben, met name hernieuwde bewustwording van belangrijke zaken. Ook praktische handvatten hebben de moeders geholpen. Hoewel de moeders weinig veranderingen rapporteren in hun opvoedingssituatie, zeggen ze wel allemaal meer zekerheid en vertrouwen in hun eigen rol te hebben, juist door het delen van ervaringen en tips. Dit is ook wat hun mannen beamen. Het meeste probleemgedrag uit hun gezinnen is voldoende aan bod gekomen.

Ook blijkt dat de vaders en moeders meer samen praten over opvoeding. En de deelnemers onderling hebben blijvende banden opgebouwd.

Toekomst

Wat de toekomst betreft hebben alle moeders goede voornemens om zich verder te blijven verdiepen in het opvoeden. Ze bevelen een opvoedingskring als deze erg aan anderen aan en vertellen het enthousiast door.

Conclusie

De opvoedingskring blijkt zeker een kwalitatief goed en zinvol ondersteuningsproduct te zijn richting ouders vanuit de school, al kan de vorm en inhoud op sommige punten nog aangescherpt worden.

Belangrijke succesfactoren

- Actieve werving en aanmelding vooraf
- Goed geregelde faciliteiten, zoals ruimte en kinderopvang
- Tenminste 5 bijeenkomsten waarvan één met vaders erbij
- Mailcontact gedurende het traject
- Groep van 12 goede grootte
- Inhoud gezamenlijk vastgesteld, gericht op dagelijkse vragen, de bredere omgeving en positieve oplossingen.
- Aantal goede vaste onderwerpen (geloofsopvoeding, seksuele vorming, grenzen stellen)
- Begeleider biedt veiligheid, coacht, stimuleert zelfreflectie en biedt nieuwe informatie
- Goede balans tussen ruimte voor ervaring en nieuwe informatie

6 - Bijlagen

Achtereenvolgens:

1. Vragenlijst vooraf
2. Format groepsobservatie
3. Interview moeders achteraf
4. Interview vaders achteraf

VRAGENLIJST Deelnemers Opvoedingskring - Hardinxveld-Giessendam

Opmerkingen vooraf

- Alles wat u invult zal anoniem verwerkt worden. Uw naam zal alleen bij de medewerkers van dit project bekend zijn. We vragen u wel uw naam in te vullen, zodat we na de bijeenkomsten uw ervaringen kunnen vergelijken met deze vragenlijst.
- Neem de tijd om de vragenlijst zo goed mogelijk in te vullen, laat u niet afschrikken door de vragen. Ga er gerust een ander moment mee verder als het even niet lukt. Uw ervaringen, vragen en opmerkingen zijn voor ons belangrijk.
- Neem de vragenlijst mee op de eerste bijeenkomst, dan verzamelen we ze.

Naam:

1. Hoe ziet uw gezin er uit?

Leeftijd moeder (in hele jaren)	
Leeftijd vader (in hele jaren)	
Aantal kinderen	
Leeftijd jongen(s)	
Leeftijd meisje(s)	
Bijzonderheden (bijv. adoptie, echtscheiding, samengesteld gezin, pleegzorg et cetera)	
Zijn er in het gezin bijzondere zorgen? Zo ja, welke?	

2. Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?

Moeder ☐ LBO / VBO / VMBO ☐ HAVO/VWO ☐ Middelbaar beroepsonderwijs ☐ Hoger beroepsonderwijs ☐ Universiteit Naam opleiding:	Vader ☐ LBO / VBO / VMBO ☐ HAVO/VWO ☐ Middelbaar beroepsonderwijs ☐ Hoger beroepsonderwijs ☐ Universiteit Naam opleiding:

3. Wie werkt buitenshuis in uw gezin? En welk beroep?

Vader:
 Moeder:

4. Tot welk kerkgenootschap behoort u?

Christelijke Gereformeerde Kerken
 Gereformeerde Gemeenten
 Gereformeerde Gemeenten in Nederland
 Hersteld Hervormde Kerk
 (Nederlands) Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)
 Oud Gereformeerde Gemeenten (in Nederland)
 Protestantse Kerk in Nederland
 Anders, nl. ....

Verwachting opvoedingskring

5. Hoe vond u de informatie op de folder over de opvoedingskring die u via school ontving?
6. Wat is de reden dat u deelneemt aan de opvoedingskring?
7. Wat verwacht u van de opvoedingskring?
8. Welke thema's wilt u aan bod zien komen?
9. Wat zal uw eigen inbreng zijn?

Uw opvoedingsituatie

Beantwoord de volgende stellingen over uw opvoedingsituatie.

Zeer mee eens
 Enigszins mee eens
 Neturaal
 Enigszins oneens
 Zeer oneens

10. Ik ben blij met ons gezin.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ik accepteer de gezinssituatie.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Ik heb het idee dat ik de opvoeding aan kan.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Er zijn in ons gezin problemen.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Ik zou de situatie anders willen hebben.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Mijn kinderen zijn voor mij een belasting.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Ik heb vaak het gevoel er alleen voor te staan.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ik heb plezier in het opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐
Opmerkingen bij de stellingen?					
18. Bent u tevreden over de opvoeding van uw kinderen? Waarom?					
19. Hoe voelt u zichzelf als opvoeder?					
20. Met welke vragen over opvoeding loopt u rond? Waar zit u wel eens mee?					

Uzelf als opvoeder

Beantwoord de volgende stellingen:

	Zeers oneens	Zeers oneens	Neturaal	Enigszins oneens	Enigszins mee eens	Zeers mee eens
21. Mijn kinderen luisteren meestal naar mij.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Ik geloof dat ik de goede vaardigheden heb.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Ik vind opvoeden moeilijk.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Ik kan mijn kind(eren) op tijd naar bed laten gaan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Ik kan mijn kind(eren) aan het lachen krijgen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Ik kan mijn kind(eren) een goede opvoeding geven.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Wat ik doe heeft effect op het gedrag van mijn kind.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ik heb het gevoel de controle te hebben als het om mijn kind(eren) gaat.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Soms kan ik het gedrag van mijn kind niet aan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Soms heb ik het gevoel dat het gedrag van mijn kind hopeloos is.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31. Ik weet dat ik een goede moeder ben.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
32. Buitenshuis doet mijn kind wat ik wil	☐	☐	☐	☐	☐	☐
33. Ik begrijp mijn kinderen goed.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
34. Ik weet zeker dat ik goed kan opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
35. Ik kan mijn kinderen uitleggen wat ik wel en niet goed vind.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
36. Ik zie op tegen de volgende jaren van opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
37. Ik geloof dat ik ook in de toekomst goed kan opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38. Ik kan de opvoeding van mijn kinderen aan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39. Ik verwacht hulp van mensen om mij heen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40. Ik ben tevreden over ondersteuning van mensen om mij heen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
41. Ik zou mijn opvoedgedrag willen veranderen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
42. Ik zou hulp willen bij het opvoeden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opmerkingen bij de stellingen?						

Gedrag van uw kind(eren)

43. Op welke momenten geniet u het meest van uw kinderen?
44. Geef twee voorbeelden van moeilijk gedrag van uw kinderen. Beschrijf het zo uitgebreid mogelijk. 1) 2)

Eén van uw kinderen

Kies het kind uit uw gezin dat de meeste inzet van u vraagt of de meeste vragen oproept. Beantwoord voor dit kind de volgende vragen zo uitgebreid mogelijk.

Ik kies mijn zoon / dochter van ... .. jaar oud.					
	Ze er m e e	m e e	E n i g s z i n s	m e e	e e n s
	o n e e n s	Z e e r	o n e e n s	E n i g s z i n s	N e t u r a a l
45. Ik maak me zorgen over dit kind.	☐	☐	☐	☐	☐
46. Hij/zij eist teveel aandacht van mij.	☐	☐	☐	☐	☐
47. Ik moet veel tijd aan hem/haar besteden.	☐	☐	☐	☐	☐
48. Ik weet niet of ik het goede doe voor hem/haar.	☐	☐	☐	☐	☐
49. Ik vind het moeilijk om dit kind te accepteren zoals hij/zij is.	☐	☐	☐	☐	☐
50. Wat in zijn/haar gedrag vindt u het moeilijkst?					
51. Welke vragen hebt u over dit kind?					
52. Wat is meestal de stemming van dit kind?					
53. Lukt het om dit kind af te leiden? Zo ja, met wat, zo nee, waarom niet?					
54. Helpt het om dit kind positief te belonen? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?					

Om u heen

55. Hoe beschrijft u de relatie met uw partner/echtgenoot?

56. Hoe is de verdeling van opvoedingstaken bij u thuis?

Welke taken neemt u zelf op u?

Welke taken neemt uw man (of iemand anders)?

57. Bespreekt u met uw man de opvoeding van uw kinderen?

Staat u daarin op één lijn?

58. Met wie uit uw familie praat u over de opvoeding van uw kinderen?

Waar praat u dan over?

59. Met welke anderen uit uw omgeving praat u over de opvoeding van uw kinderen?

60. Bij wie kunt u terecht met vragen over uw kinderen?

61. Verwacht u hulp en steun bij het opvoeden van uw kinderen? Zo ja, van wie of van welke organisatie?

62. Hebt u al eerder ondersteuning voor de opvoeding gehad? Zo ja, wat en door wie?

Bent u daar tevreden over? Waarom wel/niet?

Vriendelijk dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Neem deze mee op de eerste bijeenkomst, 29 oktober 2009.

Format - Groepsobservaties - Opvoedingskring

In te vullen door per bezochte bijeenkomst voorbeelden en argumenten noteren bij de items.

Datum en bijeenkomst:

Inhoud	
Vraaggericht	
<i>Inhoud van de bijeenkomsten</i>	
Er is ruimte voor ervaringen van de deelnemers.	
Levende thema's worden verkend	
Concrete dagelijkse vragen komen aan bod	
Verschillende soorten dagelijkse vragen komen aan bod	
<i>Houding</i>	
De ouders zijn betrokken.	
Er is voortdurende dialoog.	
Perspectiefbiedend	
<i>Reflectie</i>	
Er is ruimte voor deskundigheid voor de deelnemers.	
De reflexie-capaciteiten van de deelnemers worden aangesproken.	
Deelnemers worden gestimuleerd sterke kanten in te zetten voor het oplossen van problemen.	
Draagkracht wordt aangesproken en bevorderd.	
Probleemoplossend vermogen wordt aangesproken en bevorderd.	
Verscheidenheid aan opvoedingsperspectieven komt aan bod	
Positieve insteek van de bijeenkomsten.	
<i>Procesmatig werken (wat bedoelt Nys er precies mee?)</i>	
Voortdurende afstemming relatie begeleider – deelnemers	
Afstemming relatie deelnemers onderling	
Sfeer van de bijeenkomst	
<i>Flexibel werken</i>	
Er is ruimte om vragen, doelen en gewenste resultaten in te brengen.	
Er wordt gewerkt met een diversiteit aan werkvormen.	
Contextbewust	
<i>Ruime context</i>	
Thema's worden ingebed in ruimere maatschappelijke context	
Inbrengen kindperspectief en interrelationeel karakter van opvoeden	
<i>Onderlinge steun</i>	
De groepsleden zijn betekenisvol voor elkaar.	
Er zijn goede informele contacten onderling.	
Aandacht voor de rol van de vader	
Aandacht voor de eigen opvoeding (tijdsperspectief).	
Aandacht voor omgeving van het gezin	

Rol begeleider	
Faciliterend	
De rol in groep de wordt expliciet benoemd.	
Houdt zich op de achtergrond	
Geeft geen ongevraagd advies	
Is niet dominant	
Onderhoudt goede relatie met deelnemers	
Probeert waar mogelijk capaciteiten te versterken	
Reflectie-stimulerend	
Zoekt samen naar mogelijke oplossingen en antwoorden	
Biedt ruimte voor communicatief proces begeleider- ouders – ouders onderling	
Betrekt ouders actief	
Reflecteert samen met ouders op eigen opvoedingsmodel	
Overstijgt werkelijkheid door andere inbreng van inzichten en interpretatiekaders	
Evalueert continue met de groep.	
Toetst het aanbod	
Past het aanbod aan in dialoog met ouders	
Informatie-toevoegend	
Brengt deskundigheid in met in acht neming van gelijkwaardigheid	
Brengt perspectief van kinderen tijdig in	

FORMAT - Interview na afloop van de Opvoedingskring

Maart 2010

ACHTERGRONDINFORMATIE

1. Is er iets veranderd in gezinssamenstelling, werk, gezondheid, zorgen?

TERUG NAAR VERWACHTINGEN

2. Beantwoordde het groepswerk aan je verwachtingen?
Zo nee: wat verwachtte je dan wel? Hoe komt het?
Zo ja: In welke zin/mate? Wat droeg er aan bij?
3. Terug naar verwachtingen uit de vragenlijst. Aan voldaan?
4. Zijn je eigen doelen behaald?

TEVREDENHEID

5. Hoe tevreden ben je over de opvoedingskring? Geef een rapportcijfer.
6. Klopt de opvoedingskring met wat je van te voren verteld was?
7. Hoe stond je er tegenover op het punt dat je ging naar de bijeenkomst?
8. Wat vond je van de sfeer tijdens de bijeenkomsten?
9. Als je na een bijeenkomst dacht: dit was leuk, wat was dat dan?
10. Wat zal je het langst bijblijven van de bijeenkomsten?

Inhoud

Je was ... keer aanwezig.

11. Welke bijeenkomst sprak je het meeste aan? Waarom?
12. Welke bijeenkomst sprak je het minst aan? Waarom?
13. Wat heb je geleerd van de bijeenkomsten? Meer inzichten in opvoeding? Nieuwe inzichten door bijeenkomsten?
14. Heb je nu beter inzicht in de belevingswereld van je kinderen?
15. Werd er tijdens de bijeenkomsten stilgestaan bij je omgeving?
16. Was er aandacht voor je eigen kindertijd?
17. Wat vond je van de bijeenkomst met vaders erbij (indien aanwezig)?
18. Zijn je eigen vragen aan bod gekomen?
19. Was het genoeg gericht op jouw dagelijkse praktijk?
20. Had de begeleider aandacht voor je eigen ideeën over opvoeding?
21. Voel je je geholpen door de bijeenkomsten? Op welke manier?
22. Wat hielp je het meest? (informatie, advies, ervaringen delen etc)
23. Werd je gestimuleerd om zelf een oplossing te vinden?

Opstelling deelnemers

24. Wat vond je van de groepssamenstelling?
25. Wat vond je van de andere deelnemers en de hele groep?
26. Welke betekenis hadden de deelnemers?

Begeleider

27. Wat vond je van de begeleider(s)?
28. Was de rol van de groepsbegeleiders helder voor je? Hoe zou je die beschrijven?

Evaluatie algemeen

29. Over welke elementen ben je het meest tevreden?
30. Over welke elementen ben je ontevreden?
31. Waren er ook moeilijke dingen tijdens de bijeenkomsten? Hoe werden die aangepakt? Ben je daar tevreden over?
32. Zie je zelf sterke en zwakke punten van deze opvoedingskring?

VERANDERINGEN

Algemeen

33. Hoe is de relatie tussen jou en je kinderen nu?

Opvoedingssituatie

34. Terug naar vragenlijst. Opvallende dingen.

35. Is er iets veranderd in de opvoedingssituatie door de opvoedingskring?

36. Ben je tevreden over de opvoedingssituatie?

Zelf als opvoeder

37. Terug naar vragenlijst. Opvallende dingen.

38. Heb je meer vertrouwen gekregen in jezelf als opvoeder?

39. Heb je vertrouwen in toekomst?

Gedrag kinderen

40. Terug naar vragenlijst. Opvallende dingen.

41. Je concrete vraag of probleem (zie vragenlijst)

Is dit probleem voldoende aan bod gekomen?

Ben je tevreden over steun?

Netwerk

42. Terug naar vragenlijst. Opvallende dingen.

43. Hoe is de relatie met je man, vooral rondom de opvoeding?

44. Is er iets veranderd op het vlak van je sociaal netwerk? Relatie met vrienden, familie, burens, mensen waarop je voor ondersteuning een beroep kunt doen?

45. Heb je het gevoel dat je bij anderen terecht kunt? Bij wie?

46. Heb je behoefte aan meer steun? Waarvoor? Door wie?

47. Komen deze veranderingen door de opvoedingskring, of zijn er andere dingen waar ze mee te maken kunnen hebben?

TOEKOMST

48. Hoe ga je verder na deze opvoedingskring?

49. Zou je nog meer bijeenkomsten willen?

50. Ga je nog andere hulp of steun zoeken?

51. Zou je een opvoedingskring aanbevelen aan anderen?

52. Heb je nog tips op opmerkingen voor ons?

53. Wat vond je van het onderzoek rondom de opvoedingskring? (vragenlijst, observaties, interview)

FORMAT - Interview vaders / dochter

TEVREDENHEID

Algemeen

54. Wat vond u ervan dat uw vrouw de opvoedingskring volgde?
55. Ging uw vrouw met plezier naar de bijeenkomsten?
56. Wat hoorde u van de bijeenkomsten achteraf?
57. Weet u welke bijeenkomst het meeste gesprek opleverde?
58. Heeft uw vrouw wat aan de bijeenkomsten gehad?
59. Is de opvoedingssituatie - het gezin veranderd door de opvoedingskring?
60. Heeft uw vrouw meer vertrouwen in zichzelf gekregen door de opvoedingskring?
61. Is het gedrag van de kinderen veranderd na de opvoedingskring?
62. Wat is er veranderd in de gesprekken die jullie hebben over opvoeden?
63. Hebt u vertrouwen in de toekomst van uw gezin?

Bijeenkomst met vaders

64. Wat vond je van de bijeenkomst met vaders?
65. Wat heb je er aan gehad?
66. Heb je nog tips op opmerkingen voor ons?